

A TANULÓ A NYOMDÁBAN

HARASZTI JÓZSEF

Nem igen kell bizonyítgatni azt a valóságot, hogy nálunk a nyomdaműhelyben igen ferde helyzet uralkodik a tanulókat illetőleg.

Sok panasz és jó tanács hangzott el, hogy miképen lehetne és kellene azon segíteni, hogy tanulóink tisztességesebb modort, műveltebb gondolkozást és szakképzést sajátítsanak el, hogy ne kellessen lépten-nyomon bosszankodnunk azoknak neveletlenségén, rakoncátlan modorán, általános műveletlenségén és tisztességtelen viselkedésén.

A sok jó tanács közül egy, mely az általános nézet szerint a legeredményesebbnek látszott, megakadt az útnak lejtőjén s a megvalósulás lépcsőzetén az első helyet foglalta el.

A Könyvnyomdászok Szakköre ugyanis sok ügybuzgósággal, jóakarattal és nem kevés költségszerzéssel, egy szépen megírt és indokolt *tanoncziskolatervezetet* dolgozott ki, mely dolgozatát megküldte

a mérvadó köröknek is, hogy hassanak, illetve igyekezzenek oda hatni, hogy a tisztességes, intelligens munkáskéz megteremtésére Budapesten egy nyomdász-tanoncz-szakiskolát létesítsenek.

Valamely életbevágó és fontos dolgot sikeresen keresztülvinni, ahhoz sok idő szükséges: hogy megérlelje az eszmét, megtanítsa a cselekvésre az embereket és az idő behatása bölcsesé tegye a felületesen gondolkozót és cselekvőt is.

Mert a dolgok menetét mesterségesen siettetni nem lehet, mivel az rendesen megboszúlja magát: szülvén az akció rendesen reakciót. Az idő, mely mindent meghoz, várat magára s minél inkább akarnók valamely dolog életrehívását siettetni, annál inkább is távol marad az.

A mi *tanoncz-iskolánk* megjelenésének ideje is várat magára, mert nem érett még meg eléggé az eszme az intéző köröknél, hogy fel tudják fogni azt a nagy fontosságot, melyet ez az igazán igen fontos intézmény méhében hord és igyeckeznének minden tőlük telhető eszközzel oda hatni, hogy a művelődés és szakoktatásnak egy újabb csarnokot teremtsenek, mely hivatva lenne egyrészt az ő áldozatkészségükről, másrészt pedig a művészeti ipar előrehaladásáról tanúbizonyságot tenni.

A mi a Szakkör intéző férfainak buzgóságát és áldozatkészségét illeti, erről persze nem lehet szó; mint mindig és mindenben a legnagyobb buzgósággal és ügyszeretettel nemcsak pendítette, de fel is karolta az eszmét és igyekezett, míg a tárgy még meleg volt, sok jóakarattal a szétküldött tervezetekben felvilágosítani alant és fent mindazokat a mérvadó egyéneket, kiktől az eszme életrehívása függött, hogy egy ilyen

szakiskola nálunk nemcsak égetően szükséges, de felette fontos is. Az első lépés megtéetett, de hogy mikor jön a második és legfontosabb lépés: az eszme megszületése, azt az idők köde fõdi.

Várjuk tehát azt az idõt, mely még nem érett meg egy ily hasznos eszme megteremtésére s addig is, míg az megszületik, munkálkodjunk mi híven és becsületesen egymás javán és tekintsünk szét a tanulóknak a nyomdában lévõ világában.

Ha egy, már valamely kézi foglalkozás megtanulására megért ifjút szülei vagy hozzátartozói valamely pályára adtak, az a gyerek elõtt új világ s úgy tûnik elõ neki, mikéntha az alsóbb iskolából egy felsõbb iskolába került volna, a hol hivatva van életcélja megvalósítására és jövendõ életének, kenyérszerzési módjának megállapítására.

Az a mester vagy segéd, kitõl hivatva van jövendõ életpályájára az ismereteket elsajátítani, bizvást olyan elõtte, mint egy felsõbb lény, kinck köszönhetni fogja, ha *ember* lesz keze alatt s átkozni, ha ferde nevelésben részesíti.

A mesternek vagy segédnek a gyerekben szinte olyan valamit kell látni, mit neki kell átgyúrni, mibe neki kell életet önteni, egyszóval: a mit neki kell emberré formálni.

Ez már a társadalmi rend.

A tanulttól, a felnõtõtõl tanul a tanulatlan és serdülõ ifjú. Legyen az a tanítás a szellemi vagy kézimunka terén, mindkét esetben szükséges a tanító részérõl a lelkiismeretesség és az alapos tudás, mert e kettõ hiányában könnyen megesik, hogy a tanuló nem áldólag, de átkozólag fog visszagondolni tanítójára, ki az ifjú éveket lopta el tõle.

Mint mondám, legyen az a tanítás az életviszonyok bármely terén, oda hivatott erő és komoly tudás szükséges, mert csak az képes emberré tenni azt, kinek természete mindenre inkább, csak a komoly dologra nem hajlandó.

Szakdolgozokról lévén szó, hagyjuk az élet ezerféle változatait mellettünk elsuranni és lépünk be egy ilyen tanuló-gyerekekkel, kit szülei a fekete művészet apostolává szántak, a nyomda-műhelybe.

Hogyan történik egy ilyen gyereknek a felavatása?

A főnök vagy üzletvezető a gyermeket, ki a nyomdászati pályára lépni szándékozik s kinek fogalma sincs a nyomda-üzletről, egész egyszerűen átadja egy bizonyos-pénzben működő szedőnek minden kommentár nélkül és ezzel vége a ceremóniának, bevezetésnek és bemutatásnak.

A segéd a gyereket, minden további szó nélkül átvevén, felszólítja, mintha már tudja az ég, hogy milyen régen szívná a nyomda levegőjét, hogy: — — segítsen neki fölállítani »ezt« a szekrényt.

Sok helyen van ez így, de a legtöbb helyen egészen máskép történik a bevezetés, a mennyiben az első időkből a gyerek csak a futoncz szerepét játszsza.

A fiú gépileg, mint az automata, engedelmeskedik s talán erejét meghaladó erőlködéssel segít új mesterének, már olyan, a milyen fogással, felállítani egy mittel vagy tertia névre keresztelt szekrény ólombetűit s midőn ez megtörtént, minden magyarázat nélkül ily szavakat hall mesterétől:

— Itt van ez a szekrény; nézd meg jól, hol állanak a betűk — s ezzel vége van a bevezetésnek; a fiú be van avatva nagy bölcsen Gutenberg művészetébe s ennyi elég.

Ha aztán két-három nap múlva mesterének eszébe jut: megkérdezi az egyes betűk fekvésének helyét s midőn ezt jól-rosszul meg tudja mutatni, fel lesz állítva egy Cicero nevezetű betűfaj s a fiú kap rendesen valami használható vagy használhatatlan kéziratot: hadd szedjen.

Ez az alapköve annak, hogy a fiúból nyomdász legyen.

Ha a gyerekeknek van fogékonysága foglalatossága iránt, akkor önmagától is rájön azokra az ismeretekre, melyekre szüksége van; ha nincs, akkor bizony meglett korában veszi észre, hogy taníttatása hiányos volt, hogy ferde úton vezették őt e pályája megkezdésénél.

Nem hiszem, hogy lenne üzlet, hol a tanulót másképp vezetnék be a tanműhelybe, a mint azt fentebb vázoltam; vagy legfeljebb még azt sem teszik s viszont nem hiszem, hogy lenne olyan szakember, ki, ha esőppet gondolkozik is e dolgon, ne helytelenítené ezt.

Hogy megfeleljünk abbeli kötelességünknek, mit egy ilyen éretlen gyerekek felvilágosításul tudnia kell, akkor elejétől végig másképp kellene annak történni.

A fiút, midőn már a főnök vagy üzletvezető által fölvetetik, első sorban is figyelmeztetni kellene, hogy a hová most belép s hol élete hátralevő részét eltölteni van hivatva: az lesz ezentúl az ő világa. Ott ügyelnie kell a rendre, pontosságra, tisztaságra; a segédek iránt föltétlen tisztelettel kell viseltetnie, ha utczán, üzleten kívül összejön velük, illedelmesen köszöntse őket, nemkülönben így kell eljárnia idősebb tanuló-társaival is, kikkel úgy az üzletben, mint az üzleten kívül békességben legyen s őket sem szóval, sem tettel meg ne bántsa; legyen figyelmes a tanítás iránt

és munkaszerető. A rája bízott dolgokat őrizze meg és készakarva ne rongálja azt; az üzletbe a meghatározott időben pontosan jöjjön, stb.

Midőn ez s az ehhez hasonló erkölcsi oktatások megtörténtek a főnök vagy az üzletvezető irodájában, akkor van csak helye az üzletbe való lépésnek.

Itt a főnök vagy üzletvezető átadja az új tanonczt annak a segédnek, kihez szánta.

Ez a gyermek jövődő életére a fődolog. Ha ez el van hibázva, el van hibázva az egész jövője a gyermeknek.

Ennek komoly, energikus és mi fő: jó munkásnak kell lenni.

Midőn így a gyermek át lett adva jövődő tanítójának, annak első dolga legyen a gyermeket a nyomdászat alapjával megismertetni, mi mellett ügyelnie kell, hogy a gyerek a rend, tisztaság és pontosság hívéül szegődjék; ne engedje pillanatra sem, hogy azt tegye, mit az üzlet rendje, a jó ízlés felfogása tilt. Igyekezzen neki alaposan megmagyarázni minden olyan dolgot, mi előtte még egészen új s ne engedje, hogy az saját találékonysága által, úgyszólván fejtorés következtében jöjjön rá valamire.

Ha a kéziratot oda adja a próbaszedésre, mutasson, magyarázzon meg neki jól mindent: hogyan álljon a szekrénynél, hogy gacsoslábú ne legyen; mikép tartsa a szedővasat, a betű után milyen kéztartással nyúljon, hogy jó »fogása« legyen, mely megadja a szedésgyorsaságot, hogyan és mikép tartsa felső testét, hogy rövidlátó és púpos ne legyen idővel, hogyan kell tisztességesen kizárnia, stb.

Meg kell neki magyarázni, hogy a kettősmittelig milyen általánosán ismert betűfajok vannak s hogy

ezekben hány térső foglaltatik; pl. diamantban kettő, periben kettő és fél, nonpareilleben három s így tovább.

A léniáknál meg kell neki mutatni, hogy mi a fekete, félfekete és finom; pontozott, hullámos stb. és hogy miért az.

A stégeknél szintén úgy kell eljárnia; mindezek mellett aztán figyelmeztesse, hogy a kizárásnál nem a vékony spácziumot (zárka) kell legutoljára beszoritani, hanem e helyett egy sokkal vastagabb fél-négyzetet vagy egy harmadnégyzetet (slisz) kell kivenni és így beleilleszteni e hajszálvékonyágú zárkat és végül a fél- vagy harmadnégyzetet.

Figyelmeztesse a tanító a fiút, hogy mit sem szabad túrníe; például, ha egy betű leesik a földre, azt rögtön fel kell vennie és a helyére tenni; meg kell neki mondanía, hogy lehetőleg kerülje ezt, vagy amazt; a szavakat az elválasztásnál ne harapja el és helyét és szekrényét a lehető legnagyobb rendben és tisztán tartsa. Ne túrníe tőle a segéd semmi olyan dolgot vagy cselekedetet, mi a tanuló állásával nem fér össze.

Ne legyen azonban a segéd rendreutasítása durva, de a jó baráté, az oktató mesteré, a jóakaróé, mert az ilyen rendreutasítás a gyermekben a bizalmat s nem a daczot kelti fel.

Intse a kezére bizott dolgok drága és értékes voltára, mit eldobálnia, könnyelműen rongálnia, eltördelnie nem szabad s ha ezt mégis észrevenné, büntesse a saját hatáskörében szigorúan, de nem kegyetlenül.

Az ezért kapott jóakaró legyintés sokkal többet fog használni a gyermek jövőjére nézve a sértő elnevezésnél, mert emezzen mosolyog s elfeledi, amarra

mindig vissza fog emlékezni, mint olyan tetre, melylyel őt ettől vagy attól tiltották el.

Ne engedje sem a fecsegést, sem a bámulást, mert ha azt megengedi, akkor a fegyelem gyakorlása füstbe ment terv lesz, mert az ezután mondandó szigorú szavakat kómikumnak fogja venni.

Igyekezzen nem szoktatni, de szorítani arra, hogy mindenkiről a legnagyobb tisztelettel beszéljen. Előtte minden segéd főlebbvaló, tanító legyen; tanulóársai ellen ne áskálódjék, de azokat ő is igyekezzen oktatni.

A betűkeverék felhalmozódásától vagy pláne azok állvány alatti vagy szekrényrekeszekben való rejtgetéséctől a legszigorúbban óvja. Ha azonban ilyet mégis csinálna, azt rögtön osztassa el vele.

Őrizze a rossztól, csintalankodástól, rendetlenségtől; de óvja mindattól, a mi kárára van vagy lehetne és tanítsa mindarra, mi úgy neki, mint az üzletnek előnyére válik.

Figyelmeztesse arra is, hogy szabad idejét használja arra, hogy hiányos ismereteit gyarapítsa. Tanuljon és olvasson hasznos dolgokat, ossza be idejét úgy, hogy mindenre jusson: tanulásra, nemes szórakozásra, stb. Tartsa szem előtt mindig, hogy olyan munkás lesz, ki megkívánja a tisztaságot, a műveltséget, olvasottságot, mit önművelődés által szinte megszerezhet magának.

Főgondja legyen a segédnek arra, hogy a gyerek munkájánál kellő szorgalmat fejtsen ki, mellőzve ugyan természetesen azt, hogy az erején túl terheltesse meg. Minden körülmények közt pedig igen jó és hasznos a tanoncra nézve, ha ezen jó tanácsokat nemcsak szóval hallja, de tényleg tapasztalja is azt mesterénél, ne pedig az ellenkezőt.

Oda kell hatnia a segédnek, hogy a gyerek, míg tanuló, sajátítsa el a szükséges ismereteket, nehogy aztán felszabadulása után kelljen hallania a korholó szavakat tökéletlensége miatt. Mert az a kor való a tanulásra, mikor még parancsolhatunk neki, nem pedig az, mely az önállást jelenti életében.

Azért tanuló, hogy tanuljon; azért segéd, hogy tanítson. Ilyenformán bánjanak a tanulóval addig is, míg biztosabb óvszerként életrehozható lesz a tanonc-iskola.

